

12/

Jak se stavěla Zemská banka. Osvald Polívka ve vzpomínce Otakara Wolfa

JAN JAKUB OUTRATA

Vybudování honosné budovy Zemské banky Na Příkopě v letech 1894-1896 bylo jistě významným činem národním, společenským i architektonickým. Mohutná budova Osvalda Polívky, zhmotňující přechod od neorenesance k secesi, jistě oslnila řadu současníků, avšak i v jejích dějinách se skrývá řada lidských osudů, vztahů a vášní, o nichž chladný kámen sotva co vypoví.

Samo hledání místa pro novostavbu bankovního paláce nebylo prosté. Po složitých jednáních získala banka budovu barokního Nostického paláce, původně paláce Voračických z Paběnic (čp.858-II). Byla to budova památná, v níž byly od roku 1845 umístěny sbírky Musea království českého (dnešní NM), přestěhované roku 1891 do tehdy nově postavené budovy na Václavském náměstí. Již zde působil jako stavbyvedoucí stavitel Otakar Wolf, pozdější administrátor stavby paláce Zemské banky pod vedením Osvalda Polívky. Z původního Nostického paláce zbyly jen žloutnoucí staré fotografie, jako jediný relikt z něho zbyl do boční fasády zasazený původní vstupní portál z barokní stavby z let 1728-1738 s plastikami orlic a váz z dílny Matyáše Brauna. Reliéf vousatého muže ve vrcholu oblouku je novým doplňkem.

Uvolněná budova paláce, s níž se usnesením Zemského sněmu počítalo pro uložení umělecko-průmyslových sbírek, byla tak v roce 1894 propůjčena Zemské bance, která zde ihned zahájila práce na stavbě budovy. Současně i nadále usilovala o získání druhé, zadní části pozemku v Nekázance, kterou o rok později zakoupila za 300 tisíc zl., které pak byly věnovány na výstavbu nové budovy UMPRUM na jiném místě. Ihned poté byla zahájena stavba druhé části bankovní budovy i na této parcele.

Se stavbou bylo započato již roku 1894 a po dvou letech, naplněných soustředěným úsilím, byla dne 4. října 1896, v den jmenin císaře Františka Josefa I., za účasti řady významných hostů slavnostně otevřena. Vypracováním projektu i vrchním dozorem stavby byl pověřen Osvald Polívka, jeden z čelných architektů své doby, který zde spolupracoval s řadou umělců rovněž zvukných jmen. Budova byla postavena ve dvou etapách v rozmezí let 1894-1896, což se také projevilo i ve výtvarném pojetí především exteriéru obou částí. O něco starší je přední budova obrácená hlavní fasádou do Příkopů, zatímco zadní budova sloužila jako administrativní část a byla s přední budovou bezprostředně propojena až později. Obě budovy spolu zaujaly celkovou plochu úctyhodných 2.719 m², jen fasáda do Nekázanky dosahuje délky přes 100 metrů. Krátká doba výstavby a překotný postup prací, komplikovaných jak složitými stavebními problémy, tak i ne vždy dobrými vztahy mezi aktéry tohoto děje, přinášely řadu vypjatých situací. Jejich výsledkem mimo jiné bylo v roce 1896 i povážlivé nervové zhroucení architekta Polívky, zaměstnaného dalšími souběžně prováděnými stavbami Městské spořitelny a budovy Assicurazioni Generali na Václavském náměstí, na nichž se rovněž jako projektant podílel. Posledně zmíněný projekt byl navíc technicky špatně započat architektem Ohmanem

a musel být v průběhu prací Polívkou bezodkladně přepracován a také v mimořádně krátké lhůtě dokončen. Pozoruhodný, i když silně osobně zabarvený vhled do tohoto divokého reje prací stavebních i kancelářských nám umožňuje ručně psané „Memorandum“, které po letech připojil do pamětní publikace někdejší architekt-administrátor stavby, ing. Otakar Wolf. Tento exemplář je dnes chován v archivu Živnostenské banky, jíž dnes budova patří. Dovídáme se tu řadu významných informací o průběhu prací z pohledu člověka, který celou stavbu fakticky vedl. Jednoduchá nebyla již jednání, která Wolf vedl ihned po získání staré budovy paláce v roce 1894, ani následující etapa zakládání nové budovy do obtížných stavebních poměrů, přičemž bylo nutno nečekaně podchycovat zřícením hrozící štitovou zeď sousedního Německého kasina. To se podařilo díky zásahu prováděcího stavitele a „podnikatele veškerých prací“, arch. Josefa Sakaře, kterého za jeho obezřelou opatrnost a předvídatost Wolf vysoce oceňuje.

Do téže doby spadá i konkureční Polívkův projekt na úplnou přestavbu Německého kasina, který patrně rovněž souvisel s obavami ze špatného stavu jeho budovy.

Byl to patrně sám Polívka, který si Wolfa vybral pro funkci administrátora, jakéhosi manažera stavby, a to i přes nepřízeň konceptního ředitele Zemské banky JUDr. Lošťáka, který měl, alespoň dle svědectví Wolfova, vyhlédnutého jiného kandidáta. Může proto překvapit, že mezi oběma muži během stavby nepanoval právě nejlepší vztah, což Wolf velmi těžce nesl. Nechme však mluvit samotného Wolfa:

„Druhý součinitel na mých osudech při stavbě ZB: architekt Polívka, nemohl mít proti mé, jemu vždy upřímně oddané činnosti jiné příčiny, nežli snad žárlivé jím střezané úsilí, aby veškeré zásluhy o zdar stavebního dění a jeho konečného provedení přičteny býti mohly jen a jedině jeho *chorobně tížádomtivému vystupování a snažení. Této obzvlášť silné stránce jeho velmi uzavřené, nevlídné a nepřístupné povahy a jeho osobní nedůtklivé ješitnosti, obětoval vůbec všemožné a jen spravedlivé ohledy* na spolupráci kolegy technika, které v zájmu věcné pravdy a spravedlnosti měly býti v *publikaci jím sepsané prostě jen uznány a snad i zdůrazněny.* A poněvadž se tak nestalo z míst k tomu povolaných, nezbyvá mně jiné cesty, než abych zde konstatoval z předu uvedené skutečnosti, nechť je být před zraky interesantů o tuto monografii připraven o to, co tam patřilo a vždy patřiti bude.“

Wolf tak zároveň reagoval na slavnostní publikaci, vydanou v roce 1896 k otevření nové budovy. Vyslovuje to zcela jasně:

„Z textu publikace, v níž ani jediným slovem není dotčeno mé, kdysi tak neúporné, významné a obětavé činnosti a spolupráce technické při této stavbě, jest nápadno a proto i nadevše zřejmo, že referent stavby, ředitel ZB Dr. Lošťák a projektant stavby, architekt a c. k. staveb. rada O. Polívka, byly dvě vysoce-

vlivné osobnosti, jimž na tom bylo záleželo, aby o mé služební činnosti, o mých neumdlévajících přičiněních o řádné, odborné provedení stavby a tím i o daru mého poctivého snažení bylo pomlčeno.“ Ani Wolfovi, v té době třicetiletému, nechyběla tedy notná míra zdravého stavovského sebevědomí, vyplývající jak z jeho předchozího působiště, tak i z úsilí, které stavbě věnoval.

Když v roce 1897, po dokončení stavby nebylo Wolfovi přiděleno místo technického inspektora nové budovy, s nímž, jak se zdá, počítal jako s výrazem ocenění svých zásluh o její postavení (přičiněním již zmíněného doktora Lošťáka), odchází Wolf jako hlavní městský inženýr do Plzně. Celý svůj příběh pak svěřil onomu ručně psanému dodatku, který věnoval svému rodnému městu Nové Pace.

Potud příběh ing. Otakara Wolfa. Horečné úsilí stavitelů, umělců i úředníků však bylo zapomenuto velmi brzy, a to již v okamžicích slavnostního otevření nové budovy. Instrukce k uvítání čestných hostů slavnosti, kterou nám Wolf též zachoval, svědčí o problémech a starostech zcela jiných.